

Majáles a jeho tradice

„V nejkrásnějším měsíci roku, v měsíci květů a v měsíci osvobození, ... vychází mladí dělníci s písní na rtech a radostnou, rozesmátou tvář, aby manifestovali nezlomnou a pevnou jednotu veškeré mládeže.“

Majáles, Radostné dny osvobozené mládeže, Třešť 24. - 25. 5.1947
(organizováno Junákem a Svazem československé mládeže)

„Majáles je oslava studentstva, prostor pro diskusi, zábavu a recesi.“
Sára Vidímová, FF UK Praha, 2014

Tradice svátku

Tradiční majáles byl především oslavou středoškolských a vysokoškolských studentů, která se konala vždy na počátku jara, většinou 1. května. V názvu svátku vnímáme slovo *máj* – tedy období, které je obvykle spojováno s radostí, s oslavou mládí a krás studentského života. V den školního volna před filipojakubskou nocí (30. dubna) se žáci i studenti vydávali pod školními prapory se svým učitelem do jarní přírody, kde zpěvem oslavovali život.

Název patrně vznikl tak, že ke slovu *máj* byla připojena rádooby latinská koncovka, napodobující českolatinské (makarónské) vyjadřování středověkých scholárů. Tradice může sahát k rozmachu univerzit v 15. století, kdy se ustálil zvyk tolerovat studentskou i provokativní recesi. Přesto pojem majáles těžko objevíme v dobových pramenech, vztahujících se ke zvykům tehdejších studentů, a nenajdeme ho ani ve slovní zásobě středověké latiny. Původ slovo majáles je patrně mladší, spojený s dobou formování moderní české společnosti v průběhu 19. století.

Majálesová oslava měla své výsady. První a hlavní byl průvod různě recesisticky oblečených studentů městem a volba krále (královny) majálesu. Další specifikou bylo, že studentům (a později i studentkám) bylo povoleno v jediném dnu v roce bez trestu karikovat, případně zesměšňovat a kritizovat své spolužáky i učitele a vyslovovat se k dobovým poměrům a problémům.

Studentská recese

Majáles popsal a význam pro moderní českou společnost mu dal Alois Jirásek (1851 - 1930) ve svém historickém příběhu *Filosofská historie* (1878). Děj situoval do prostředí litomyšlské

gymnaziální mládeže roku 1848, která přes dlouholeté zákazy se rozhodne připravit a vykonat majáles. Ve druhé polovině 19. století se majálesy staly, díky Jiráskově interpretaci, volnomyšlenkářským, antiklerikálním a vlasteneckým svátkem, který si přisvojili i vysokoškolští studenti. K ději Jiráskovy historické novely se pak vztahuje následná linie studentských májových slavností, která se vyznačovala značnou mírou nonkonformity a nevázaného veselí, ale také vlastenectví, odmítání církve a stoupajícího společenského významu české inteligence. V době mezi dvěma světovými válkami organizování majálesů ochabovalo.

Majáles po roce 1945

Po 2. světové válce, v letech 1946–1947, tradici oživilí aktivní příslušníci svazácké organizace. Po odhalení Stalinova kultu osobnosti v roce 1956, se režim odvážil tradici majálesů znovu obnovit, ale snažil se ji přísně držet pod kontrolou. V rámci komunistického systému byl majáles chápán jako ideový svátek mládeže. Jeho náplň se vytvářela „shora“. Tradice původního slavení majálesu měla snahu zůstat na čas v maloměstských komunitách.

K 4. světovému kongresu studentstva v roce 1956 vydalo Oddělení propagandy a agitace Ústředního výboru *Československého svazu mládeže* (ČSM) dokonce metodickou příručku *Ako připravit majáles* (SÚV ČSM, Smena 1956), v níž vyzývalo k zapojení do oslav i dělnickou mládež a pracující inteligenci. Brožura doporučovala, aby do pořádání byly zapojeny orgány veřejné osvěty, školní inspekce, místní národní výbory nebo dokonce závodní kluby. Na stránkách *Časopisu University Karlovy* se objevil i seznam doporučených hesel majálesu (např.: „*Za další růst zaměstnanců rektorátu!*“, „*Pust'te ministra mezi nás!*“ či „*Ať vzkvétá aparát Československého svazu mládeže - opora naší práce!*“), která však v praxi byla vnímána jako neskryvaná ironie. Represivní bezpečnostní složky byly v pohotovosti, ale ještě nezasahovaly. Na oslavě majálesu v roce 1956 byly podepsány listiny jako např. petice *Československého svazu mládeže* na Matematicko-fyzikální fakultě UK a Pedagogické fakultě UK, která vyzývala ke zrušení cenzury, přehodnocení *bratrského* vztahu k SSSR nebo omezení kádrového řízení na školách.

Majálesy si ve druhé polovině 50. a 60. let 20. století zachovaly studentský i výrazně opoziční a „randálový“ ráz. Majálesy byly již kontrolovány a často i spolupřipravovány ČSM a státní bezpečností, proto bylo nutné schvalovat jejich program. Studentský svátek tak byl reinterpretován a došlo k jeho centralizaci. Květnové studentské akce se v Praze konaly bez průvodů a s policejní asistencí u pomníku K. H. Máchy. Podléhaly pravidlům ČSM.

Dynamikou vývoje se však majálesy v polovině 60. let 20. století radikalizovaly a jejich průběh se ustálil na odpoledním průvodu a večerních představeních. Odpolední maškaráda přerostla večer v kritická protirežimní fóra, a tak se majáles načas stal médiem odporu. Později se happeningy a protirežimní akce přesunuly do jiného společenského prostředí.

Přesto ideologický dozor v letech 1965-1966 polevil a výsledkem bylo, že králem pražského majáles byl zvolen americký beatnik Allen Ginsberg (viz připojené články P. Blažka a M. Svatoše). Režim reagoval v podstatě okamžitě - dva dny po majálesu státní bezpečnost Ginsberga zatkla, o den později ho obvinila z výtržnictví, opilství, narkomanie a propagace homosexuality. Za další dva dny byl úředně vyhoštěn z Československa. Tím byl státní dozor opět výrazně utužen. V 80. letech 20. století byly alegorické průvody a pochody městem nahrazeny přehlídkami hudebních skupin.

Novodobé majálesy

Nová tradice majálesů začala vznikat roku 2004, kdy města Zlín, Brno a Olomouc uspořádala společně *Moravský Majáles*. Od roku 2005 jsou větší majálesy na území České republiky spojeny do projektu *Český Majáles*. V roce 2007 se odehrával *Český Majáles* již v 10 městech. Následující rok se pak projektu zúčastnila města Praha, Brno a Plzeň. Od roku 2009 do oslav vstoupilo i město Hradec Králové. Zcela samostatnou akcí je festival *Budějovický Majáles*, který svou novodobou tradici počítá od roku 2004 a je oproti festivalům zapojených do *Českého Majálesu* neziskovou akcí pořádanou tamními studenty a studentkami.

V roce 2013 se oslavy majálesu ještě trochu pozměnily, neboť aktivní studenti a studentky pražských vysokých škol uspořádali vedle festivalu *Pražský majáles* vlastní paralelní neziskovou akci. Cílem jejich záměru bylo podpořit aktivity na vysokých školách, prezentovat autentickou studentskou kulturu ve formě multižánrového studentského festivalu (studentské kapely, divadla, promítání dokumentárních filmů začínajících umělců, seznámení se studentskými spolky a jejich činnosti i s fungováním současné akademické obce) a vést diskusi nad problémy českého vysokého školství.

Další připojené články a odkazy:

BLAŽEK, Petr. *Vyhoštění krále majálesu. Allen Ginsberg a Státní bezpečnost*. Paměť a dějiny [online]. Ústav pro studium totalitních režimů, 2011, č. 2, s. 28–43. Dostupné on-line [citováno 14. 4. 2014]. ISSN 1802-8241.

<http://majalesstudentu.cz/alegoricky-pruvod/>

Pražské studentské majálesy let 1956 – 1968

Michal Svatoš

Ústav dějin a Archiv Univerzity Karlovy
Ovocný trh 3/5, 116 36 Praha 1
Tel. + 429 224 491 468

E-mail: michal.svatos@ruk.cuni.cz, svatos.michal@centrum.cz

Vystoupil jsem na půdě chebské Nadace Comenium s víc tématy, které se týkají dějin pražské univerzity nebo kulturních dějin českých zemí v moderní době (jen pro připomínku: pražské univerzity ve veřejném životě let 1882 – 1945, Univerzita Karlova v době před rokem 1948 a pražští studenti roku 1968), dnes však před Vás předstupuji s textem, který mě pronásleduje několik let – pojednává totiž o studentských slavnostech, které jsou známé pod názvem „majálesy“. Téma mě navíc v mnohém připomíná Franka Boldta, jehož jsem poznal na pražské studentské koleji Větrník ve druhé polovině oněch slavných šedesátých let minulého století. A to je také doba, kam bych se chtěl spolu s Vámi vrátit nejen ve vzpomínkách, ale také četbou dobových dokumentů. Je pro mě krajně obtížné, abych tematiku pražského studentského hnutí druhé poloviny 20. století nepojal příliš osobně a abych si jako historik udržel nutný distanc od událostí, které jsem prožil tak říkajíc „na vlastní kůži“. Čím více jsem byl ve věci „osobně angažován“, tím více se chci držet faktografie a nestranného pohledu. Jestli se mě to zdařilo, posoudíte ale Vy sami!

Co jsou vlastně majálesy? Odpověď je jednoduchá: jsou to slavnosti středoškolských a vysokoškolských studentů, které se konají zpravidla 1. května, při nichž je studentům dovoleno kritizovat a karikovat své spolužáky, kantory a dobové poměry. Podobají se tak nevázanému veselí masopustních průvodů, s nimiž mají společné i to, že studentská kritika měla zůstat beztrestná. Vpředvečer studentského majálesu roku 1956 napsal do časopisu Univerzita Karlova děkan tehdejší Filosoficko-historické fakulty Karlovy univerzity Mirko Očadlík. *„Musím hned na začátku pronést výtku historické vědě. Nejen že nám dosud nepodala jasný přehled ekonomického vývoje minulých věků a období, ale dokonce zcela zanedbala zpracování otázky tak důležité jako byly studentské slavnosti, včetně Majáles.“* A profesor Očadlík měl pravdu, rozhodně pokud jde o vypsání historie studentských majálesů, protože dějiny studentského hnutí zůstávají stále jedním z pověstných „bílých míst“ českého dějepisceví. A přitom jde o téma, které nepostrádá na zajímavosti, ani na dramatickosti, uvědomíme-li si, že studentstvo sehrálo v moderních dějinách českých zemí úlohu mnohdy téměř klíčovou.

Omezím-li se pouze na minulá století, nelze nezpomenout události, které následovaly po pohřbu studenta Jana Opletala v roce 1939, na roli studentů v únoru 1948, na tzv. strahovské události roku 1967, které byly předzvěstí Pražského jara, na oběť studenta Jana Palacha a nakonec ani na studentskou demonstraci 17. listopadu roku 1989, která se ukázala být oním pověstným bodem

zvratu našich nejnovějších dějin. Se studenty, jejich způsobem života a jejich sociální rolí je spojeno nejedno klíše a pohled na studentstvo patří k typickým mýtům českého myšlení. Vzpomeňme jen na Jiráskovu Filosofskou historii, v níž české studentstvo je přímo ztělesněním neohroženého národního zápasu a odporu proti germanizaci. Mýtus českého studenta tvoří hodnotící soudy typu „budoucí páteř české inteligence“ nebo „chlouba národa“, které jsou automaticky spojovány s představou „studentské chudoby“, „nevázaného veselí“, ale také „hospodských povalečů“ či „lehkomyšlných rozchazovačů rodičovských peněz“. Studentstvo je českou společností přinejmenším od 19. století chápáno jako prvek společenské nonkonformity a studenti jsou spojováni s politickou rezistencí. Jejich hlavní devízou je vlastně jejich „mládí“, tedy fakt, za který ani nemohou. Studentstvo bylo a je vnímáno jako značně mobilní sociální vrstva, což je dáno jistou samotným faktem, že student není žádné povolání, ale jen dočasný stav před vstupem do budoucího povolání nebo chcete-li do „skutečného života“. A studentské majálesy jsou přímo ztělesněním takových myšlenkových stereotypů.

Kdysi na počátku byly majálesy slavnostmi středoškolské mládeže, která se odebrala se svými učiteli do přírody, aby zpěvy, tancem a veršovánkami uvítala, tak jako litomyšlští gymnasté v Nedošínském háji, příchod jara. Že se to neobešlo bez pohoršení města a pánů měšťanů, bez pouličních randálů, bez pitek, bez skandálních historek a mnohdy ani bez následného disciplinárního potrestání „pánů študiosů“, rozumí se v Čechách samo sebou. A právě na tuto tradici navázal první velký poválečný majáles v roce 1956. Zmíněný profesor Očadlík vystihl dobře charakter studentských majálesů, když v nich viděl projev opozice, protože od 19. století získávaly studentské majálesy stále více politický rozměr.

V roce 1956, v roce prvního „tání“ komunismu po XXII. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu se studentský majáles stal vlastně jedním z prvních viditelných projevů eroze komunistického režimu v Československu. Byl očekáván z mnoha stran s patrným napětím, když reakce stranických a mládežnických orgánů nebyla zpočátku jasná. Čekalo by se nejspíš, že stalinistický režim sáhne k osvědčenému prostředku, jímž byl mocenský zákaz, represe a potrestání iniciátorů akce. Nakonec ale převládlo mínění, že trocha studentské recese nemůže nikomu uškodit, takže i oficiální představitelé vysokých škol dali souhlas k jeho konání. Ovšem s patřičnými podmínkami: majálesový průvod nesmí narušit veřejný pořádek, stipendia budou vyplacena až po majálesu, aby přemíra peněz nespádala studenty ke konzumaci alkoholu. Jinak se pochopitelně vyhrožovalo disciplinárními postihy těm, kdo by porušili vnucená pravidla. O majálesu se začalo mluvit také veřejně, na stránkách novin.

Časopis Universita Karlova začal připravovat čtenáře na majáles připomínkou studentské hymny „Gaudeamus igitur“, seznamoval s chystaným programem a přinesl po vzoru prvomájových průvodů, ovšem s neskryvanou ironií, seznam doporučených majálesových hesel. Většina z nich se pohybovala v rovině tzv. komunální satiry (za všechny snad připomeňme dvě typická hesla: „Za další růst zaměstnanců rektorátu!“ a „Kdo se v mensách stravuje proti tloušťce bojuje!“). Najdeme ale i taková hesla, která mají otevřeně politický charakter, reflektující povahu tehdejšího režimu (např. „Pusťte ministra mezi nás!“, „Funkcionáři jsou v čele – vždycky, když se někam jede!“ nebo ironické „Ať vzkvétá aparát Československého svazu mládeže – opora naší práce!“). Ostatně politickou povahu měla všechna hesla, i ta nejnevinnější, která si brala na mušku kvalitu jídla v menze nebo praxi povinných studentských umístěnek. Byla totalitnímu režimu nebezpečná, protože byla projevem svobodného myšlení, a to bylo v tehdejší době na pováženou, ne-li přímo zločinem.

Přípravy majálesu upoutaly také pozornost pražských zahraničních korespondentů, informace se dostaly i ke zpravodajským službám západních států, které v majálesu po právu spatřovaly jednu z prvních příležitostí k svobodnějšímu projevu dosud mlčící veřejnosti. Tak se zachovala v archivu amerického ministerstva zahraničí zevrubná relace americké ambasády o přípravě majálesu, soupis

hesel s jejich anglickými překlady a pokusem o analýzu „reformních“ proudů v československém studentském hnutí. Zpravodaj si pozorně všiml požadavků studentských rezolucí z přelomu dubna a května roku 1956, přicházejících vedle stavovských požadavků s ryze politickými požadavky. Studenti chtěli větší a „pravdomluvnější“ informovanost v tisku, rozhlasu a filmu, zákaz rušení cizích vysílaček, povolení dovozu zahraničních novin a literatury, ale i úpravu formálního postavení politických stran, a jako zjevný ohlas nedávného Chruščevova projevu požadovali i revizi nezákonných politických procesů, potrestání zodpovědných viníků a všeobecnou amnestii politických vězňů. Pro atmosféru doby je příznačný poslední bod rezoluce, který požaduje „Nehrát hymnu SSSR při každé příležitosti a sovětskou vlajku vyvěšovat pouze na dny 7. XI. (tedy na výročí tzv. Velké říjnové socialistické revoluce v Rusku) a 9. V.“ (k výročí konce II. světové války).

Pražský majáles očekávala s náležitým zájmem i policie. Ministr vnitra vydal 17. května roku 1956 tajný rozkaz, jímž nařídil od soboty do pondělí 19. až 21. května 1956 pohotovost jedné třetiny příslušníků všech složek ministerstva vnitra, dislokovaných v Praze, a vytvořil speciální policejní štáb k monitorování majálesu, jehož řízením pověřil svého prvního náměstka. Za ocitování stojí zdůvodnění policejního rozkazu, jenž je příznačným projevem onoho jazyka českého stalinismu: „*Agenturní zprávy i různé signály ukazují na snahy reakce o zneužití politické nezralosti části vysokoškolského studentstva při slavnosti Majáles... Reakční část studentů počítá s tím, že se jí podaří zvrátit tuto slavnost v protistátní.*“ Nakonec majálesový průvod, který prošel od Staroměstského náměstí do tehdejšího Parku kultury a oddechu Julia Fučíka ve Stromovce, obavy organizátorů a dohlížitelů v mnohém předčil. Nejenže nebyla provolávána doporučená hesla, nejenže nestačil kordon milicionářů, tajných a uniformovaných policistů, lemujících trasu majálesového průvodu, ale k překvapení všech se původně ryze studentské akce zúčastnilo na sto tisíc lidí. Pražský majáles roku 1956 asi nejlépe vystihuje slavné heslo „Nebojte se Pražáci, ještě jsou tu študáci“, které pak provázelo všechny majálesy šedesátých let. Květnová tisková konference předsedy vlády Viliama Širokého se musela vypořádat i s dotazem dopisovatele listu New York Times, který položil otázku, kolik bylo zatčeno studentů během pražského majálesu. Premiér (ne zcela po pravdě) odpověděl: „*Nezavřeli jsem ani jednoho studenta, neuvallili jsme vazbu na nikoho a nemáme ani v úmyslu zavírat nebo trestat.*“ Podle představitele tehdejší moci se na majálesu vlastně nic nestalo, není prý žádným neštěstím, když mladý člověk samostatně uvažuje a myslí. Jiná věc ovšem je, zda se oficiální režim mohl ztotožnit se studentskou kritikou, kterou považoval za „přehnanou“. Zdržel jsem se u majálesu roku 1956 jen proto, že jsou v něm obsaženy všechny prvky studentské nonkoformity nadcházejících let. Již od počátku šedesátých let, s jistotou od roku 1962 se schází pražská mládež každého prvního května navečer v Petřínských sadech u pomníku básníka Karla Hynka Máchy, který je ztělesněním mládí a lásky. Podle vzpomínky pamětníka se pravidelně po povinném prvomájovém průvodu odebrali svazáci (tedy mládež organizovaná v oficiálním Svazu československé mládeže) na Petřín, aby zde zpěvem písní a předčítáním pokrokových básní prodloužila atmosféru svátečního dne.

O deset let později jsou však nevinná shromáždění chlapců a dívek v modrých košilích minulostí. A nezměnilo se jen oblečení účastníků, ale také jejich názory. Roku 1963 se jich na Petříně sešlo na 1.500, navíc pod dohledem policistů, pomocných sborů Veřejné bezpečnosti a aktivistů z řad mládežnické organizace. Jen, co se setmělo, využili příležitosti mladí (bezpečností i tiskem označovaní jako chuligáni), aby zde zpívali trampské písně, provolávali hesla, která v oficiálním průvodu nezazněla, a vysmívali se tajné i veřejné policii, o jejíž přítomnosti neměli žádných pochyb. Za zvlášť troufalé považovali policejní zprávy výzvy typu „*Esenbákům v čepici natlučeme palici – a těm bez čepice natlučeme ještě více!*“ nebo „*S SNB a milicí vydláždíme ulici!*“. Skandovaná hesla byla formálním důvodem policejního zásahu, při němž bylo zadrženo 35 účastníků, z nichž sedm bylo označeno za iniciátory celé akce. I když se policejní vyšetřovatelé domnívali, že nešlo o organizovanou skupinu, byli nuceni věnovat mládeži, zvláště vysokoškolské, zvýšenou pozornost a petřínskými

výtržnostmi „chuligánů“ se muselo dokonce zabývat předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa, požadující na ministerstvu vnitra účinnou nápravu. O prvomájových setkáních v Petřínských sadech stejně jako o projevech nespokojenosti vysokoškolské mládeže jednaly i další komunistické organizace. Ustavující konference vysokoškolského výboru komunistické strany, která se sešla v listopadu 1963, znamenala určitý průlom v pohledu na vysokoškoláky. Postupně vítězí názor, že studentská nonkonformita patří k mládí, že represí by měla vystřídat diskuse a přesvědčování. A především, studenti vysokých škol začínají být vnímáni jako svébytná součást stále ještě jednotné mládežnické organizace. Postupně se ale prosazuje názor, jenž se stane tenorem celých šedesátých let v Československu. Oficiálně dostane název „politika důvěry“, v soukromí je však vyjadřován daleko výstižnějším konstatováním: „jsou to přeci naše děti“. Kupodivu stejného názoru je i policie, které je zjevně sympatické, že nebude muset násilím zasahovat proti vlastním potomkům.

Již v roce 1962 vzniká na policejní půdě zvláštní nařízení pro práci mezi vysokoškolskou mládeží, které bylo o dva roky později nahrazeno směrnicí, požadující koordinaci činnosti všech policejních složek. Počátkem roku 1965 i na ministerstvu vnitra zcela převládl názor, že represe všechno nezmůžou, a tak je hlavní úsilí soustředováno především na důsledné sledování studentského hnutí a studentských vůdců. Státní bezpečnost vidí nadále svůj hlavní úkol v odhalování agentů a rozvědek západních států, v „zamezení škodlivého ideologického vlivu a pronikání buržoasní ideologie do řad studující mládeže“ a v dokumentování tzv. nepřátelské činnosti na vysokých školách pomocí policejních agentů, stranických a svazáckých organizací a akademických představitelů. Policejní směrnice požaduje důsledné sledování mládežnických spolků, fakultních časopisů a protagonistů studentského hnutí. Konstatuje však, že „v převážné míře jde o osoby, jejichž jednání a činnost nejsou motivovány vyhraněným nepřátelstvím vůči naší republice, nýbrž jsou důsledkem politické nevyzrálosti...“.

To vše stálo v pozadí nejslavnějšího majálesu šedesátých let, který se konal roku 1965. Příprava studentské slavnosti byla zvláště pečlivá. Pražský organizační výbor, vedený studenty Filmové akademie muzických umění, dostal pokyn, že v roce dvacátého výročí osvobození Československa režimu obzvláště záleží na poklidném průběhu majálesu. Svazácké a stranické organizace byly vyzvány, aby zajistily klid, pořádek a důstojný průběh oslav. Policie navíc měla prolomit pomalu již tradiční, po tři roky se opakující, střetnutí mládeže s bezpečností. Historie se ovšem opakovala. Stejně jako v šestapadesátém začal tisk připravovat pražské akademiky na studentský průvod Prahou. Přidala se i oficiózní *Mladá fronta*, která již od konce dubna referovala o přípravě volby miss majálesu a ve slavnostním prvomájovém čísle uveřejnila pozvánku pražských vysokoškoláků, jež končila památným post scriptum „*Slunce vychází druhého května ve čtyři hodiny třicet minut.*“

V sobotu 1. května odpoledne se shromáždili pražští technici v Dejvicích a na Karlově náměstí, ekonomové na Žižkově a umělecké školy a humanitní obory na nábřeží u Filozofické fakulty, odkud se vydali do centra města na Staroměstské náměstí. Společně pak zamířili na druhou stranu Vltavy do tehdejšího Parku kultury a oddechu, nynějšího holešovického Výstaviště. Průvod nedoprovázela pouze studentská policie se salámovými pendrekami, ale také na 15 uniformovaných policejních dvojic a 150 tajných profesionálů. Více než hodinu a půl trvající studentský průvod masek, alegorických vozů a studentů skandujících hesla sledovalo neuvěřitelných 150 tisíc diváků, kteří přihlíželi vrcholu majálesového programu, jímž se stala volba krále majálesu. K úžasu svazáckých organizátorů byl studentským králem zvolen americký básník Allen Ginsberg, který právě pobýval v Praze.

Jak k tomu vlastně došlo? Historka je to pro československá šedesátá léta příznačná. Protože obsahuje směs naivity, nonkonformního myšlení, ale také značný díl nahodilosti a politické naivity, dovolím si Vám ji přiblížit podrobněji. Studenti Českého vysokého učení technického se obrátili na spisovatele J. Škvoreckého, který měl pověst „zakázaného autora“, s prosbou, zda by je nereprezentoval při volbě krále majálesu. Škvorecký sice odmítl, ale doporučil jim básníka Allena

Ginsberga, jenž se 29. dubna vrátil do Československa po více než měsíčním pobytu v Sovětském svazu. Člen Akademické studentské rady odvezl Ginsberga na místo srazu, tam ho posadili na alegorický vůz Strojní fakulty ČVUT a triumfální cesta do Stromovky učinila z vousatého beatníka rázem nejpopulárnější osobnost majálesu roku 1965. Patří k povaze studentských legráček, že ještě na výstavišti byl král svržen a nahrazen protikandidátem Stavební fakulty, jímž byl populární rockový zpěvák Sedláček. Výjimečně v tom nehledejme žádné politikum. Výsostně politickým činem však byla noční diskuse s králem majálesu v Hlávkově koleji, která se protáhla dlouho přes prvomájovou půlnoc. Ginsberg nešetřil chválou na pražský majáles, netajil se svými antipatiemi k marxismu a podpořil studentské požadavky občanské svobody a univerzitní autonomie, tlumočené členy Akademické studentské rady a redaktory studentského časopisu Buchar.

Ginsberg byl, jak jinak, pod dohledem pražské tajné policie, která ho sledovala vlastně od chvíle, kdy se 18. února 1965 po vyhoštění z Kuby objevil v Praze. Policie zaregistrovala jeho styky se spisovatelem Škvoreckým, literárními kritiky Kusákem a Hájkem, překladatelem Jungwirtem a sledovala soustavně jeho pohyb po vinárnách, kavárnách a divadlech. Zaregistrovala i o jeho „sexuální orientaci“, která se pak stala jedním z důvodů jeho vyhoštění z Československé republiky. Dva dny po majálesu byl Ginsberg poprvé zatčen pro opilství, 5. května pak policejní autohlídkou po útěku a pronásledování znovu zadržen a obviněn z výtržnictví, opilství, narkomanie a propagování homosexuality. Sedmého května byl předvolán na policejní oddělení pasů a víz, kde mu bylo sděleno, že je v Československu nežádoucí osobou a musí okamžitě opustit republiku. Ještě týž den neslavně skončil pražský pobyt krále majálesu nuceným odletem do Londýna. Oficiální zdůvodnění, které byly předáno i americkému vyslanectví, uvádělo, že již při prvním Ginsbergově pobytu si stěžovali na jeho nepřístojné chování a hlavně na jeho propagaci narkomanie a homosexuality rodiče a lékaři nezletilých dětí, které utrpěly psychickou újmu při styku s americkým beatníkem.

Policejní zpráva výslovně uvádí, že k jeho vyhoštění přispěl Ginsbergův deník, který mu byl odebrán pro podezření z trestné činnosti. Přes všechnu nebyvalou odvážnost studentských hesel, přes masový charakter majálesu a přes „potíže“ s králem majálesu, hodnotila většina (až na kritické glosy svazácké *Mladé fronty* pochopitelně) studentský majáles pozitivně. Jistě k tomu přispěla i účast nejvyšších státních a stranických představitelů, jak se tehdy říkalo, populárního ministra školství a kultury Čestmíra Císaře a tajemníka ÚV KSČ Vladimíra Kouckého. Dokonce i vnitro si pochvalovalo novou koncepci minimální účasti uniformovaných a převahu těch druhých, které způsobilo, že oslavy „svátku práce“ nebyly po třech letech narušeny ani konflikty mládeže s policií na Petříně. Po pravdě však dodejme, že Státní bezpečnost se činila již před prvním májem, když předvedla k výsledkům 883 osob, z nichž 55 již zůstalo v policejní vazbě. Spokojeni mohli být i studenti, vždyť po dlouhé době mohli s větší či menší dávkou strachu vyjádřit své názory hlasitým voláním „Nenecháme si do toho mluvit“ nebo „Majáles nám povolili, proto jsme to roztočili“. Všeobecnou euforii vystihlo heslo „Lidi, buďme veselí, středověk je pryč!“ Že se však v tomto bodě mýlili, patří neodmyslitelně k ilusím šedesátých let minulého století.

Z omylu je totiž vyvedl již následující 1. květen roku 1966. Toho roku se majáles konal jako zcela oficiální akce Československého svazu mládeže s hesly a transparenty, schválenými majálesovým štábem, ukázněným přesunem do Stromovky po masivní propagandě na stránkách časopisů *Universita Karlova* a *Student*. Zájem studentů však byl o poznání menší než před rokem, motivován nedůvěrou k oficiálně organizovaným „akcím“ ČSM. Za zaznamenání stojí volba krále majálesu, v níž zvítězil herec M. Horníček nad kandidátem ekonomů populárním komikem Effou a stavařským uchazečem rockovým zpěvákem Sedláčkem. Majáles sice proběhl bez incidentů, avšak hesla jako „Mlčeti zlato, mluvití průser“ nebo „Dneska tady křičíme, zítra za to sedíme“ dávala tušit, že byl ve stínu tvrdého policejního postihu po nočním prvomájovém konfliktu s bezpečností. Jako v minulosti, i

roku 1966 vše začalo navečer 1. května v Petřínských sadech u sochy K. H. Máchy, kde se shromáždilo ke třem stovkám mladých, kteří vykřikovali otevřeně protirežimní hesla („Blaničtí rytíři přišel váš čas, My chceme svobodu, Chceme novou vládu, novou republiku“).

Okolo desáté hodiny večerní se vydali na pochod přes Újezd, kde strhli vlajky z tramvajové výzdoby, aby s nimi pochodovali přes Jungmannovo náměstí, kde došlo k prvním střetům s policií, na Václavské náměstí k soše sv. Václava, kde proběhla demonstrace vsedě, a odtud přes Můstek na Karlův most, kde po půlnoci došlo na mostecké straně k tvrdému policejnímu zásahu. Tehdy také bylo slyšet známý pokřik (Gestapo, gestapo), který dodneška provází přítomnost policejních jednotek. Na místě bylo zatčeno 147 demonstrujících, dalších 17 osob se dostalo do rukou StB dodatečně na základě informací získaných výslechy zadržovaných. Policejní a soudní postih byl rychlý a nemilosrdný. Ještě v květnu bylo odsouzeno téměř padesát účastníků k trestům až osmnácti měsíců vězení a o jednání ostatních byli informováni zaměstnavatelé nebo školské úřady. Režim zaznamenal s neskrývaným zděšením, že nočního prvomájové pochodu Prahou se zúčastnilo na pětapadesát studentů středních a vysokých škol, jejichž rodiče patřili k vysoké stranické nomenklatuře. Roku 1967 se situace opakovala, opět se sešlo asi 300 mladých 1. května v Petřínských sadech, opět se zpívalo, ozývala se hesla proti ČSM, Sovětskému svazu a proti tajným. Když se však okolo desáté večer chtěli vydat do města, policie byla připravena a shromáždění rozehnala. Zatčena byla jediná dívka, obviněná z výtržností a opilství.

Majáles roku 1967 nahradila organizovaná účast vysokoškoláků na v prvomájovém průvodu, kteří protestovali proti americké agresi ve Vietnamu. Komunistické straně a mládežnickým organizacím se podařilo využít studentský odpor proti jakémukoliv establishmentu a zamířit ho mimo Československo. Spontánnost protestu zcela přikryl oficiální a režimem schválený charakter majálesu, v němž nebylo ponecháno nic náhodě.

Majáles roku 1968 byl zcela ve stínu jiných událostí, tisk se předháněl v popisu pronásledování minulých majálesů, v uveřejňování vzpomínek pamětníků, studentstvo však spíše zajímala rehabilitace politických procesů českého stalinismu a demokratizace veřejného života než zásahy proti organizátorům majálesů. Stavovské listy jako Student nebo Mladá fronta, pokud se vůbec věnovaly studentskému hnutí, zajímaly se tak nanejvýš o ohlasy na nedávné incidenty studentů s policií na Strahově, o vznik studentské samosprávy a obnovu akademických svobod nebo o květnové kravály v pařížských a německých ulicích či o návštěvy studentských vůdců Rudi Dutschleho ad. v Praze. Vlastní majáles byl jednoznačně ve stínu významnějších událostí Pražského jara. Ne že by chyběla politická hesla, kritika poměrů na vysokých školách nebo studentské „legrácky“. Vše však bylo „relativizováno“ do té doby nebývalou mírou celospolečenské otevřenosti a veřejného angažmá. Ani studentskému hnutí se nevyhnuly pokusy o reformu univerzitního života, o obnovu akademické samosprávy a o vznik samostatné a nezávislé studentské organizace. Obnova studentských a fakultních spolků se odrazila i na organizaci pražského majálesu, který měl vlastně jediné společné: datum konání, které bylo posunuto (pod vlivem celostátních událostí) na 18. květen 1968. Veřejnost měla ještě v paměti prvomájový průvod na pražských Příkopech, kdy statisíce Pražanů si užívaly možnosti, spolu s vysokoškolskými studenty, svobodně se vyjadřovat v průvodu centrem města. Program majálesu přilákal především studenty samotné, kteří masově vyjadřovali podporu demokratizaci veřejného života a studentskému parlamentu. Dříve tolik sledovaná událost proběhla vlastně bez valného zájmu médií a referáty o majálesu se soustřeďovaly především na podporu představitelů Pražského jara. Jedinou výjimkou byla tajná policie, která mu v navykých raportech věnovala pozornost.

Majáles roku 1968 nebyl ničím výjimečný, stal se však předzvěstí studentských slavností po roce 1989, které jsou jen jednou z mnoha příležitostí svobodného vyjádření studentstva. Pražské majálesy

šedesátých let jsou bezpochyby znamením své doby. Jsou projevem liberalizace režimu, uvolnění represí proti nezávislému myšlení, zůstávají stále do značné míry režimem organizovanou zábavou, povoleným ventilem studentských nálad, jejichž průběh se však většinou iniciátorům vymkl z rukou. Jakmile majálesy překročí vymezenou roli, jakmile se studenti vydají na neorganizovaný pochod městem, čeká je tvrdá represe, soudy a vyloučení ze studia. Mám-li tedy charakterizovat majálesy šedesátých let, nemohu než parafrázovat vtipný postřeh spisovatele Ludvíka Vaculíka: „všechno, čeho jsme dosáhli, jsme si museli vyvzdorovat.“

Citováno on-line 20. 4. 2014 v 17h29 z <http://www.michalsvatos.cz/?p=8>